

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะโท

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. คาทาที่แสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญญานั้น แสดงว่าอย่างไร ? ให้แปลมาด้วย

ตอบ คาทาแสดงมาติกาทั้ง ๖ และคำปฎิญญา

๑. สมปยุตตะตา ยถาโยค

เตปณณาส สภาวโต

จิตตเจตสิกกา ธมฺมา

เตสนฺทานิ ยถารห

๒. เวทนาเหตุโต กิจจ-

ทวาราลมฺพนวตฺตโต

จิตฺตูปาทวเสเนว

สงฺคโห นาม นียเต

สภาวธรรม ๕๓ คือ จิตและเจตสิก ชื่อว่า นามเตปณณาส ว่าโดยลักษณะของตน ๆ ประกอบด้วย
เอกุปปาทตา เป็นต้น ตามที่ประกอบได้ดังแสดงแล้ว โดยพิสดาร (ในปริจเฉทที่ ๒)

บัดนี้ ข้าพเจ้าจะแสดง ปกิณณกสังคหะ ของจิตและเจตสิกว่าด้วย อำนาจแห่งการเกิดขึ้นของจิต โดย
ประเภทแห่ง เวทนา เหตุ กิจจ ทวาร อารมณ และวัตถุ ตามสมควร

๒. ก. คำว่า ทวาร แปลว่า อะไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง และให้บอกองค์ธรรมของทวารนั้น ๆ มาด้วย?

ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้ว มีกี่ประเภท คือ อะไรบ้าง ให้บอกองค์ธรรมของอารมณ
นั้น ๆ มาด้วย?

ตอบ ก. คำว่า ทวาร แปลว่า ประตู ซึ่งเป็นที่ออกของวิจิตรทั้งหลาย เหมือนหนึ่งประตูสำหรับเป็นที่เข้าออกของ
คนทั้งหลาย มี ๖ คือ

๑. จักขุทวาร

องค์ธรรมได้แก่ จักขุปสาท

๒. โสตทวาร

"

โสตปสาท

๓. ฆานทวาร

"

ฆานปสาท

๔. ชิวหาทวาร

"

ชิวหาปสาท

๕. กายทวาร

"

กายปสาท

๖. มโนทวาร

"

ภวังคจิต ๑๙.

ข. อารมณ ๖ เมื่อจำแนกโดยประเภทใหญ่แล้ว มี ๔ ประเภท คือ

๑. กามอารมณ

องค์ธรรมได้แก่

กามจิต ๕๔ เจตวิกิ ๕๒ รูป ๒๘

๒. มหัคคตอารมณ

"

มหัคคตจิต ๒๗ เจตสิก ๓๕

๓. โลกุตตรอารมณ

"

โลกุตตรจิต ๘ เจตสิก ๓๖ นิพพาน

๔. บัญญัติอารมณ

"

สัททบัญญัติ อตถบัญญัติ.

๓. คำว่า อาหาร แปลว่าอะไร ? หมายความว่าอย่างไร ? และให้แสดงอาหาร ๔ พร้อมทั้งความหมาย และองค์ธรรม

ตอบ คำว่า อาหาร แปลว่า นำมา หมายความว่า ทำให้ผลเกิดขึ้น และช่วยอุดหนุนให้ตั้งอยู่ได้ เจริญขึ้นได้
อาหารมี ๔ คือ

๑. กพฬิการาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ อาหารชรูปเกิดองค์ธรรม ได้แก่ โอชา ที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ

๒. ผัสสอาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ เวทนาเกิด องค์ธรรม ได้แก่ ผัสสเจตสิก ที่ในจิตทั้งหมด

๓. มโนสัญญาเจตนาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้ วิปากวิญญาณ มีปฏิสนธิจิต เป็นต้น เกิด องค์ธรรมได้แก่เจตนา เจตสิก ที่ในจิตทั้งหมด

๔. วิญญาณาหาร ธรรมชาติที่เป็นผู้นำให้เจตสิก และกัมมชรูปเกิด องค์ธรรม ได้แก่ จิตทั้งหมด

๔. คำว่า ชั้น์ หมายความว่าอะไร ? ให้แสดงชั้น์ ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ คำว่า ชั้น์ หมายความว่า เป็นกลุ่ม เป็นกอง

แสดงชั้น์ ๕ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรมดังนี้คือ

๑. รูปชั้น์ กองรูป องค์ธรรมได้แก่ รูป ๒๘

๒. เวทนาชั้น์ กองเวทนา องค์ธรรมได้แก่ เวทนาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๓. สัญญาชั้น์ กองสัญญา องค์ธรรมได้แก่ สัญญาเจตสิกที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๔. สังขารชั้น์ กองสังขาร องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้นเวทนา สัญญา) ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ตามสมควร

๕. วิญญาณชั้น์ กองจิต องค์ธรรมได้แก่ จิต ๘๙ หรือ ๑๒๑

๕. ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง ? เมื่อว่าโดยประเภทแล้วมีเท่าไร ?

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้า มีชื่อเรียกว่าอะไร ? มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ?

ให้แสดงมาพร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม

ตอบ ก. ในสัพพสังคหะ มีธรรมอยู่ ๕ หมวดคือ

๑. ชั้น์ ๒. อุปาทานักชั้น์ ๓. आयตนะ ๔. ธาตุ ๕. สัจจะ เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มี ๓๙ (ไม่ต้องนับอุปาทานักชั้น์โดยเฉพาะ)

ข. ธรรมที่เป็นความจริงของพระอริยเจ้า มีชื่อเรียกว่า อริยสัจจะ มี ๔ อย่างคือ

๑. ทุกขสัจจะ ธรรมที่เป็นทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ (เว้นโลภะ) รูป ๒๘

๒. สมุทยสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ โลกเจตสิก

๓. นิโรธสัจจะ ธรรมที่เป็นเครื่องดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ นิพพาน

๔. มรรคสัจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคะเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิกเป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๕๘

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะโท

สอบวันเสาร์ที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘

วิชา : ปกิณณกสังคหะ สมุจจยสังคหะ ๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุใด?

ข. จงแสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย?

ตอบ ก. ปริจเฉทที่ ๓ เรียกว่า ปกิณณกสังคหะนั้น เพราะเหตุว่า การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยเรียงรายทั่วไป คือ แสดงสงเคราะห์โดยประเภทแห่งเวทนาบ้าง เหตุบ้าง กิจบ้าง ทวารบ้าง อารมณบ้าง วัตถุบ้าง เพราะเหตุนี้ ปริจเฉทที่ ๓ จึง เรียกว่า ปกิณณกสังคหะ.

ข. แสดงมาติกาทั้ง ๖ พร้อมด้วยความหมาย ดังนี้คือ

๑. เวทนาสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภท แห่งเวทนา ๓ หรือ ๕

๒. เหตุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งเหตุ ๖

๓. กิจสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งกิจ ๑๔ และฐาน ๑๐

๔. ทวารสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งทวาร ๖

๕. อารมณสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์ จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งอารมณ ๖

๖. วัตถุสังคหะ หมายความว่า การสงเคราะห์จิต เจตสิก โดยประเภทแห่งวัตถุ ๖.

๒ ก. ให้แสดงการจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ?

ข. อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกไหน ? และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น ได้แก่อะไรบ้าง เหตุ ๓ นั้นคืออะไร ? ให้แสดงตามคติคคณนัย

ตอบ ก. การจำแนกสเหตุกจิตโดยเหตุ ในสเหตุจิต ๗๑ หรือ ๑๐๓ นั้น

๑. เอกเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๑ มี ๒ ดวงคือ โมหมูลจิต ๒ มีเหตุ ๑ คือ โมหเหตุ

๒. ทวิเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๒ มี ๒๒ ดวงคือ โลภมูลจิต ๘ มีเหตุ ๒ คือ โลภเหตุ โมหเหตุ โทสมูลจิต ๒ มีเหตุ ๒ คือ โทสเหตุ โมหเหตุ ญาณวิปยุตตจิต ๑๒ มีเหตุ ๒ คืออโลภเหตุ อโทสเหตุ

๓. ตีเหตุกจิต จิตที่มีเหตุ ๓ มี ๔๗ หรือ ๗๔ ดวงคือ กามาวจรญาณสัมปยุตตจิต ๑๒ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐ มีเหตุ ๓ คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

ข. อโลภะ อโทสะ ที่ประกอบกับญาณวิปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกเอกเหตุกเจตสิก อโลภะ อโทสะ

ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิตนั้น เป็นเจตสิกพวกทวิเหตุกเจตสิก และติเหตุกเจตสิก ๓๕ ดวงนั้น

ได้แก่ อัญญุสमानเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้น อโลภะ อโทสะ ปัญญา) ที่ประกอบกับญาณสัมปยุตตจิต เหตุ ๓ นั้น คือ อโลภเหตุ อโทสเหตุ อโมหเหตุ

๓. จงจำแนกกิจ ๑๔ โดยอเหตุกจิต ๑๘ ?

ตอบ จำแนกกิจ ๑๔ โดยอเหตุกจิต ๑๘ ดังนี้คือ

จิตที่ทำหน้าที่ ปฏิสนธิกิจ ภาวคคิก จุตกิจมี ๒ ดวงคือ อุเบกขาสันตிரณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ อาวัชชนกิจ มี ๒ ดวงคือ ปัญจทวาราวชชนจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑

จิตที่ทำหน้าที่ ทัสสนกิจ มี ๒ ดวงคือ จักขุวิญญาณจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สวนกิจ มี ๒ ดวงคือ โสตวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ ฆายนกิจ มี ๒ ดวงคือ ฆานวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สายนกกิจ มี ๒ ดวงคือ ชิวหาวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ ฝุสนกิจ มี ๒ ดวงคือ กายวิญญานจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่ สัมปฏิจฉนกิจ มี ๒ ดวงคือ สัมปฏิจฉนจิต ๒

จิตที่ทำหน้าที่สันติธรรมกิจ มี ๓ ดวงคือ สันติธรรมจิต ๓
จิตที่ทำหน้าที่โฆฏฐัพพกิจ มี ๑ ดวงคือ มโนทวาราวชชนจิต ๑
จิตที่ทำหน้าที่ชวนกิจ มี ๑ ดวงคือ หลีตุปปาทจิต ๑
จิตที่ทำหน้าที่ตทารัมมณกิจ มี ๓ ดวงคือ สันติธรรมจิต ๓

๔. ให้แสดงจิตที่เกิดใน ทวาร และพ้นจากทวารโดยแน่นอนและไม่แน่นอนดังต่อไปนี้

ก. จิตที่เกิดในทวารเดียว ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕
ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖

ตอบ ก. จิตที่เกิดในทวารเดียวโดยแน่นอนมี ๓๖ หรือ ๖๘ ดวงได้แก่ ทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ อัปปนาชวณจิต ๒๖ หรือ ๕๘ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐)

ข. จิตที่เกิดในทวาร ๕ โดยแน่นอนมี ๓ ดวง ได้แก่ มโนธาตุ ๓ ไม่แน่นอนได้แก่ กามจิต ๔๑ (เว้นทวิปัญจวิญญาณจิต ๑๐ มโนธาตุ ๓)

ค. จิตที่เกิดในทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๓๑ ดวงได้แก่ โสมนัสสันติธรรมจิต ๑ มโนทวาราวชชนจิต ๑ กามชวณจิต ๒๙ ไม่แน่นอนมี ๑๐ ดวง ได้แก่ อุเบกขาสันติธรรมจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

ง. จิตที่เกิดพ้นจากทวาร ๖ โดยแน่นอน มี ๙ ดวงได้แก่ มหัคคตวิปากจิต ๙ ไม่แน่นอนได้แก่ อุเบกขาสันติธรรมจิต ๒ มหาวิปากจิต ๘

๕. ก. ให้แสดงความหมายแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับคำว่า อาลัมพะนะ ?

ข. จงแปลคาถาดังต่อไปนี้ จวตถุํ นิสฺสิตา กามे สตฺต รุเป จตฺพุทฺธา

ตีวตถุํ นิสฺสิตา รุเป

ธาเตวกา นิสฺสิตา มตา.

ตอบ ก. ความหมายแตกต่างกันระหว่างคำว่า อารัมมณะ กับ อาลัมพะนะ นั้น มีดังนี้ อารัมมณะ หมายความว่า ธรรมชาติที่เป็นที่ยินดีของจิตเจตสิกทั้งหลาย เสมือนหนึ่งสวนดอกไม้อันเป็นที่ยินดีของคนทั้งหลาย อาลัมพะนะ หมายความว่า ธรรมชาติด้านเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิต เจตสิกทั้งหลาย เหมือนไม้เท้าหรือเชือกอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของคนชรา และคนทุพพลภาพ

ข. คาถานี้แปลความว่า นักศึกษาทั้งหลายพึงทราบ วิญญาณธาตุ ๗ ที่อาศัยวัตถุรูป ๖ เกิดในกามภูมิ ๑๑ พึงทราบวิญญาณธาตุ ๔ คือ จักขุวิญญาณธาตุ โสทวิญญาณธาตุ มโนธาตุ มโนวิญญาณธาตุ ที่อาศัยวัตถุรูป ๓ คือ จักขุวัตถุ โสทวัตถุ หทยวัตถุ เกิดในรูปภูมิ ๑๕ (เว้นอสังขยสัตตภูมิ) พึงทราบมโนวิญญาณธาตุ ๑ ที่ไม่ได้อาศัยวัตถุรูปเกิดในอรุณภูมิ ๔

๖. ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่าอย่างไร ? ให้ยกจนวนัตถะขึ้นแสดงด้วย ?

ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็นกี่หมวด ? คืออะไรบ้าง ? ให้บอกความหมายของหมวดนั้น ๆ มาด้วย ?

ตอบ ก. สมุจจยสังคหะ หมายความว่า ปริจเฉทที่แสดงการรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ที่มีสภาพเข้ากันได้ให้อยู่เป็นหมวด ๆ ชื่อว่าสมุจจยสังคหะ ดังมีจนวนัตถะแสดงว่า สห อุจฺจยนฺเต เอเตถาติ สมุจฺจโย (วา) สํ ปิณฺเฑตฺวา อุจฺจยนฺเต เอเตนาติ สมุจฺจโย ปริจเฉทที่ชื่อว่าสมุจจยะ เพราะเป็นปริจเฉทที่แสดงรวบรวมปรมัตถธรรมทั้ง ๔ ประการพร้อมกัน (หรือ) ปริจเฉทที่ชื่อว่าสมุจจยะ เพราะเป็นเหตุแห่งการรวบรวมปรมัตถธรรมที่มีสภาพเข้ากันได้ ให้อยู่เป็นหมวด ๆ

ข. พระอนุรุทธาจารย์ แสดงการจำแนกวัตถุธรรม ๗๒ นั้น ออกเป็น ๔ หมวด คือ

๑. อุกุศลสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลโดยส่วนเดียว หมวดหนึ่ง

๒. มิสสสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นกุศล อุกุศล อพยากตะ ทั้ง ๓ ปนกันหมวดหนึ่ง

๓. โพธิปักขิยสังคหะ การแสดงสงเคราะห์ธรรมที่เป็นฝ่ายมรรคญาณ หมวดหนึ่ง

๔. สัพพสังคหะ การแสดงสงเคราะห์จิต เจตสิก รูป นิพพาน ซึ่งเป็นวัตถุธรรมทั้งหมดรวมกันหมวดหนึ่ง

๗. ในอุกุศลสังคหะ มีธรรมอยู่กี่หมวด คืออะไรบ้าง เมื่อว่าโดยประเภทแล้ว มีเท่าไร จงแสดงคณกะ ๔ พร้อมทั้งความหมายและองค์ธรรม?

ตอบ ในอุกุศลสังคหะมีธรรมอยู่ ๙ หมวด คือ

๑. อาสวะ ๒. โอฆะ ๓. โยคะ ๔. คันถะ ๕. อุปาทาน ๖. นิวรณ์ ๗. อนุสัย ๘. สังโยชน์ ๙. กิเลส
เมื่อว่าโดยประเภท มี ๕๕

แสดงคันถะ ๔ พร้อมทั้งความหมาย และองค์ธรรม

๑. อภิขณิกายคันถะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องล้องนามกาย รูปกายไว้โดยอาการผูกพันอยู่ในกามคุณอารมณ์ องค์ธรรม ได้แก่ โลกเจตสิก ที่ในโลภมูลจิต ๘

๒. พยาบาทกายคันถะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องล้องนามกายรูปกายไว้โดยอาการโกรธ องค์ธรรม ได้แก่ โทสเจตสิก ที่ในโทสมูลจิต ๒

๓. สลัลพตปรามาสกายคันถะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องล้องนามกายรูปกายไว้โดยอาการยึดถือในการปฏิบัติที่ผิด องค์ธรรม ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔

๔. อิทัสสัจจาภินเวสกายคันถะ ธรรมชาติที่เกี่ยวข้องล้องนามกายรูปกายไว้ โดยอาการยึดมั่นในความเห็นผิดของตนว่าถูก ความเห็นของคนอื่นว่าผิด องค์ธรรม ได้แก่ ทิฏฐิเจตสิก ที่ในทิฏฐิคตสัมปยุตตจิต ๔.

๘. ก. ให้จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป ?

ข. จงแสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของ อัญญาตัญญูสามินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์

ตอบ ก. จำแนกอินทรีย์ ๒๒ โดยจิต เจตสิก รูป นั้น มีดังนี้คือ

ในอินทรีย์ ๒๒ นั้น จักขุนทรีย์ โสณินทรีย์ ฆานินทรีย์ ชิวหินทรีย์ กายินทรีย์ อิตถินทรีย์ บุรีสินทรีย์ รวม ๗ อินทรีย์นี้เป็นรูป

ชีวิตินทรีย์ เป็นรูป และเจตสิก

มณินทรีย์ เป็นจิต

สุชินทรีย์ ทุกชินทรีย์ โสมนัสสินทรีย์ โทมนัสสินทรีย์ อุเบกขินทรีย์ สัทธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สตินทรีย์ สมานินทรีย์ ปัญญินทรีย์ อัญญาตัญญูสามินทรีย์ อัญญินทรีย์ อัญญาตาวินทรีย์ รวม ๑๓ อินทรีย์เป็นเจตสิก

ข. แสดงความหมายพร้อมทั้งองค์ธรรมของอินทรีย์ดังต่อไปนี้

อัญญาตัญญูสามินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนไม่เคยรู้ องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในโสดาปัตติมรรคจิต ๑

อัญญินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ ที่ตนเคยรู้ องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมรรคจิตเบื้องบน ๓ และผลจิตเบื้องต่ำ ๓

อัญญาตาวินทรีย์ ธรรมชาติที่เป็นผู้ปกครองในการรู้แจ้งอริยสัจ ๔ สิ้นสุดแล้ว องค์ธรรม ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในอรหัตตผลจิต ๑

๙. จงแสดงลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น และการประหาณวิปัสสกรรมในการเจริญสติปัฏฐานมาดู ?

ตอบ แสดงลักษณะอันเป็นนิมิตที่ปรากฏขึ้น และการประหาณวิปัสสกรรมในการเจริญสติปัฏฐาน ดังนี้คือ

การกำหนดพิจารณาในกายอยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้อุสวลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหาณ สุขาวิปัสสาให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในเวทนาอยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้ทุกขลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหาณสุขาวิปัสสาให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในจิตอยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้อภินิชาตลักษณะปรากฏขึ้น และในขณะเดียวกันนั้นย่อมประหาณนิจจวิปัสสาให้หมดไป

การกำหนดพิจารณาในสภาพธรรม คือ สัญญา สังขาร อยู่เนื่อง ๆ เป็นเหตุให้อนัตตลักษณะปรากฏขึ้นและในขณะเดียวกันนั้น ย่อมประหาณอัตตวิปัสสาให้หมดไป

๑๐. ก. จงเติมคำลงในช่องว่างให้ถูกต้อง ในคำต่อไปนี้

ราสฏฐะ (ราสิฏฐะ) ขนุโธ ชื่อว่าขันธ เพราะอรรถว่า เป็นกลุ่ม เป็นกอง คือ

ธรรมที่เป็น.....รวมกันเป็นกอง ๑

ธรรมที่เป็น.....รวมกันเป็นกอง ๑

ธรรมที่เป็น.....รวมกันเป็นกอง ๑

ธรรมที่เป็น.....รวมกันเป็นกอง ๑

ธรรมที่เป็น.....รวมกันเป็นกอง ๑

ข. จงแสดงความหมาย พร้อมทั้งองค์ธรรมในหัวข้อธรรม ดังต่อไปนี้

	ก.สังขารขันธ	ข.ธัมมายตนะ	ค.มโนธาตุ	ง.มรรคัสจจะ
ตอบ	ก.	ธรรมที่เป็น	ปัจจุบัน อดีต อนาคต	รวมกันเป็นกอง ๑
		ธรรมที่เป็น	อัมมัตตะ และ พหิทตะ	รวมกันเป็นกอง ๑
		ธรรมที่เป็น	โอฬาริกะ และ สุขุมะ	รวมกันเป็นกอง ๑
		ธรรมที่เป็น	หีนะ และ ปณีตะ	รวมกันเป็นกอง ๑
		ธรรมที่เป็น	หุระ และ สันติกะ	รวมกันเป็นกอง ๑.
	ข.	แสดงความหมาย พร้อมทั้งองค์ธรรมในหัวข้อธรรม ดังต่อไปนี้		
		ก. สังขารขันธ กองสังขาร		
		องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๐ (เว้น เวทนา สัญญา) ที่ในจิต ๘๙ หรือ ๑๒๑ ตามสมควร		
		ข. ธัมมายตนะ สภาพธรรมต่าง ๆ ชื่อว่า आयตนะ เพราะเป็นเหตุให้จิต เจตสิก เกิด		
		องค์ธรรมได้แก่ เจตสิก ๕๒ สุขุมรูป ๑๖ นิพพาน		
		ค. มโนธาตุ จิต ๓ ดวง ชื่อว่า มโนธาตุ เพราะทรงไว้ซึ่งปัญจารมณ้อย่างสามัญ		
		องค์ธรรมได้แก่ ปัญจทวารารักษณจิต ๑ สัมปฏิจจฉนจิต ๒		
		ง. มรรคัสจจะ ธรรมที่เป็นเหตุให้ถึงความดับทุกข์ เป็นความจริงของพระอริยเจ้าทั้งหลาย		
		องค์ธรรมได้แก่ มัคคังคะเจตสิก ๘ ดวง มีปัญญาเจตสิก เป็นต้น ที่ในมรรคจิต ๔.		

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย